

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(Hizb-ut Tahrir Emiri Celil Âlim Ata İbn Halil Ebu Raşta Tarafından Facebook Sayfası Takipçilerinin “Fıkhi” Sorularına Verilen Cevaplar Silsilesi)

Soru-Cevap

Tâbi (Müttebi) Mükallid

Imam Annawawy'a

Soru:

Esselamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berekâtuh. Allah sizi korusun ve sizi desteklesin ey emirim, ey kardeşim. Umarım cevap vermek için geniş zamanınız vardır.

Kitabınız (Teysîru'l Vusûl İle'l Usûl'ün 273. sayfasında) şu metni okudum: (Şimdi ortaya çıkan soru şudur: Mukallid açısından olana gelince; şayet belirli bir meseleyi taklit ediyorsa ondan vazgeçip aynı meselede bir başkasını taklit etmesi caiz midir? Buna cevap olarak diyoruz ki; Mukallit hakkındaki şerî hüküm, taklit etmiş olduğu müçtehidin istinbat etmiş olduğu şerî hükümdür. Bu da meselenin şu şekilde olacağı anlamına gelmektedir: Mukallidin ameli, taklit etmiş olduğu meseleyle ilgiliyse, ondan vazgeçmesi ve bir başkasını taklit etmesi caiz değildir. Çünkü o, bu hususta şerî bir hükme bağlı kalmalı ve onunla amel etmelidir.) Bitti. Bende şöyle bir soru zuhur etti; örneğin Arapça bilmeyen bir ümmi, “namaz gibi” bir meselede şerî hüküm olarak İmam Şafii Rahimehullah'ın görüşünü alıyor ve onunla amel ediyor, sonra namaz hükümlerini, “İmam Malik Rahimehullah gibi” başka bir müçtehidin Rusçaya tercüme edilmiş fıkıh kitabında Rusça olarak okuyor ve bu ümmi, İmam Şafii'nin görüşünü terk etmek ve İmam Malik'in görüşünü almak istiyor... Burada sorum şudur: Bu, onun için şerî olarak caiz midir? Diğer bir ifadeyle, Arapça olmayan bir dilde tercihte bulunması doğru mudur? Zira Arapça dili dışındaki deliller, şerî deliller sayılmıyor mu? Bu soruyu neden soruyorum? Çünkü benim bölgemdeki birçok Müslüman, Arapça dilini ve şerî ilimleri bilmiyorlar! Ayet ve hadisleri Rusça olarak okuyorlar ve bunun şerî deliller olduğunu iddia ediyorlar! Hem benim anlamam hem de başkalarına anlatmam için cevap vermenizi rica ediyorum. Allah sizi tüm hayırla mükafatlandırsın ve Allah sizi korusun.

Cevap:

Ve Aleykumselam ve Rahmetullahi ve Berekâtuh.

Mesele aşağıdaki şekildedir:

Bir Müslüman, Ebu Hanife mezhebine göre namaz kılması gibi hükümlerin herhangi birinde belirli bir mezhebi taklit ediyor, bunu değiştirmek istiyor ve örneğin Şafii mezhebine göre namaz kılmak istiyorsa, aşağıdaki hususlara bağlı kalınmadıkça bu doğru değildir:

Bu husus, kendisine daha hafif veya daha kolay olmasından ya da nefsanî arzusuyla örtüşmesinden dolayı değil şerî bir tercihe dayalı olmalıdır. Çünkü arzuya (hevaya) tâbi olmaktan nehyedilmiştir. Nitekim Allahu Teala şöyle buyurmuştur: فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ “Arzuya uymayınız...” [Nisa-135] Ayrıca Allah Subhanehu şöyle

buyurmuştur: **“Bir şeyde çekişirseniz onu Allah’a ve Rasulü’ne götürün.”** [Nisa 59] Dolayısıyla bu, mukallid nezdinde Allah ve Resulünün razı olacağı tercihe dönmek demektir. Bu ise hevaya ve şehvete uymaktan çok çok uzaktır. Bu nedenle mukallidin, tercihte bulunmaksızın iki mezhepten birini seçmesi, hem şehvetini ve arzusunu tercih etmesi hem de Allah’a ve Rasulü’ne dönmeye zıt bir davranışta bulunması demektir. Bir müctehidi diğer bir müctehide, bir hükmü birçok hükme tercih eden mukallidin tercihlerinde dikkat edeceği şeylerin en önemlisi ve en evla olanı bilmek, anlamak ve adalettir... Dolayısıyla mukallid, ilmi ve adil olması ile tanıdığı kimseyi tercih eder. Çünkü adil olmak, şahidin şahadetinin kabulünde bir şarttır. Zira onun öğretme esnasında şerî hükmü alması, onun şerî hüküm olduğuna şahadet etmek demektir. Bu nedenle şerî hükmün kabulünde onu öğreten kimsenin adil olması gereklidir. Dolayısıyla şerî hükmü istinbat eden kimsenin adaletli olması evla babındandır. Bu yüzden adalet, ister müctehid olsun ister öğreten kimse olsun kendisinden şerî hükmü aldığımız kimsenin haiz olması gereken bir şarttır. Zira adalet, zorunludur. Dolayısıyla Şafii’nin daha âlim ve mezhebinin daha doğru olduğuna inanan bir kimse arzu ve isteklerine göre (o mezhebin görüşüne) muhalif olan bir mezhebi benimseme hakkı yoktur. Sadece delil tercihinine dayanarak mezhebinin görüşüne muhalif bir tercih durumu ortaya çıktığında mezhebinin görüşüne muhalif görüşü alabilir, hatta almalıdır. Zira tercih kaçınılmazdır. Ancak bu tercihin, heva ve hevase dayanmaması gerekir. Aynı şekilde bu da kaçınılmazdır. Zira mukallid her meselede mezheplerden en güzel olanını seçebilecek güçte olan bir kimse değildir!

2- Şerî hükmü bilmede insanlar iki gruba ayrılırlar; birincisi mukallid, ikincisi müctehittir. Bir üçüncüsü yoktur. Çünkü vakiya göre kişi, ya kendi ictihadı ile ulaştığı şeyi (şerî hükmü) alır ya da başkasının ictihadıyla ulaştığı şeyi alır. Dolayısıyla mesele, bu iki halin dışına çıkamaz. Buna göre durumu ne olursa olsun müctehid olmayan kimse mukalliddir. Dolayısıyla taklitteki mesele; alınan kimsenin müctehid olup olmamasına bakılmaksızın hükmü bir başkasından almasıdır. Kendisi ictihad yapmaya ehil olsa bile bir müctehidin tek bir meselede müctehidlerden birini taklid etmesi caizdir. Bu durumda müctehid olan kişi taklid ettiği konuda mukallid sayılır. Bu nedenle mukallid, bazen tek bir hükümde müctehid olur bazen de müctehid olmaz.

3- İctihat ehliyetine sahip olan bir müctehid, yeterli derecede Arapça bilgisi, Kur’an ve sünnetin bölümleriyle ilgili yeterli bilgisi, karşılaştırma, cem ve tercih gibi delilleri muhakeme keyfiyetiyle ilgili yeterli bilgisi varsa ve sonra hükümleri istinbat etme gücüne de sahipse... bu müctehid bir meselede ictihad eder ve ictihadı da onu bir hükme götürürse, ictihadı neticesinde ulaştığı hükme muhalif olan müctehitlerden birini taklit etmesi caiz olmadığı gibi zannını terk etmesi veya bu meselede zannıyla amel etmeyi terk etmesi de caiz değildir. Ancak şu hallerin dışında terk edebilir ki bunlardan en önemlisi şudur; onun için ictihadında kullandığı delilin zayıf olduğu ve bir başka müctehidin kullandığı delilin kendi delilinden daha kuvvetli olduğu ortaya çıkması halinde. Bu durumda müctehidin ictihad sonucunda ulaştığı hükmü terk edip delili daha kuvvetli olan hükmü alması gerekir ve ictihadıyla ulaştığı ilk hüküm üzerinde kalması haram olur...

Bunların tamamı bilfiil ictihad eden ve ictihadı ile bir meselede bir hükme ulaşan müctehid hakkındadır. Ancak henüz herhangi bir meselede ictihad etmemiş ise başka müctehitlerden birini taklit etmesi caizdir ve o meselede ictihad da yapmayabilir. Çünkü ictihad farz-ı ayn değil farz-ı kifayedir. Zira mesele hakkındaki şerî hükmü zaten bildiği için müctehidin o hususta ictihad yapması vacip değildir. Aksine müctehidin, bu mesele hakkında ictihad yapması caiz olduğu gibi müctehidlerden bir başkasını taklit etmesi de caizdir.

Yani bir müçtehid tercih durumu yoluyla bir görüşten diğerine geçebilir. Tercih durumu ise, ister ondan hüküm istinbat eden kendisi olsun isterse başka bir müçtehid olsun delilin kuvvetli olmasıdır.

Müçtehidin taklit etmesinin vakıası budur. Müçtehid olmayana gelince; bu iki kısım. Tâbi ve âmî (mukallid). Bu ikisinden birinin başka bir mezhebe geçmesinin birtakım şartları vardır ve tüm durumlardaki bu geçiş daha hafif olmasından dolayı arzu ve hevese göre değil, bilakis tâbi ve âmminin şerf bir tercih durumu ile olmalıdır:

- Tâbiye gelince; o, teşride bazı muteber ilimlere sahip olan kişidir ve bunların en önemlileri şunlardır:

a- Arapça dilini yeterli düzeyde bilmesi, yani Arapçayı belli bir dereceye kadar anlaması, hadisi okuduğu zaman manasını Arapça olarak anlaması gerekmektedir. Bu onun her kelimeyi bilmesi anlamına gelmiyor, bilakis Arapça kelimeyi sorabilir ve onun anlamı hakkında araştırma yapabilir...

b-Tercüme ile bile olsa hadislerdeki mütevatir, sahih, hasen ve zayıf olanın medlulunu bilmeli ve hadis kitaplarından sahih (hadis) ilmüne sahip olmalıdır. Örneğin Buhari veya Müslim'de bir hadis gördüğünde onun sahih olduğunu bilmelidir. Aynı şekilde Tirmizi'de bir hadis okuduğunda ve Tirmizi onun hakkında hasen hadis dediğinde, bunun medlulunu bilmelidir... Dolayısıyla zayıftan sahih ve hasenin anlamını idrak etmeli ve benzerleri gibi...

Tâbi (mukallid), bir görüşten delilini bildiği başka bir görüşe geçebilir. Zira delilini bildiği hükme tâbi olması, delilini bilmediği hükümden daha evladır. Dolayısıyla delilini bilmediği bir mezhebi taklit eder ve delilleriyle birlikte başka bir mezhebe vakıf olursa, delilini bildiği mezhebe tâbi olur ve delilini bilmediği mezhebi bırakır.

Yani tâbi, tercih durumu yoluyla bir görüşten başka bir görüşe geçebilir. Zira tâbinin, delilini bildiği hükme tâbi olması ve delilini bilmediğini terk etmesi gerekir.

- Âmîye gelince; o, teşride bazı muteber ilimlere sahip olmayan kişidir. Zira onun Arapça bilgisi yok denecek kadar az olduğu gibi Kitap ve sünnetin delilleri hakkında bilgisi de yoktur...Dolayısıyla o, mezhepteki şeyhin kendisine söylediği şekilde Allah Subhanahu'ya ibadet eder. Böyle birisi, tercih durumu dışında herhangi bir meselede kendi mezhebinden başka bir mezhebe geçemez. Âmî nezdinde tercih durumu, anlayış, takva ve güzel muamele açısından taklit etmiş olduğu kimseye olan güvenidir. Dolayısıyla o, caminin şeyhini veya babasını ya da camide insanlara Kur'an okumayı öğreten birini taklit eder... Örneğin onlar gibi Şafii mezhebine göre namaz kılar. Bu durumda o, bu mezhepten bir başkasına geçemez. Ancak dediğimiz tercih durumu bundan başkadır. Yani onlardan daha iyi bilen bir adam tanıyor, onun takvasına ve adaletine onlardan daha çok güveniyor, bu adam da Ebu Hanife'nin mezhebine göre namaz kılıyor, bu adamı onlardan daha fazla ilim sahibi ve takvalı görüyor, onun ilmüne güveniyor, özellikle Ebu Hanife'nin namaz konusundaki derslerine katılıyor ve o kişi de güveninin ve mutmainliğinin mahalli olmuşsa, onun bu durumda güven ve itminan tercihiyle namazında Şafii mezhebinden Hanefi mezhebine geçmesi caiz olur...

Yani âmî biri, tercih durumu yoluyla bir görüşten diğerine geçebilir. Bu tercih durumu ise, âmî kişinin takvasına ve adaletine güvendiği, ilminden ve anlayışından emin olduğu bir adamı tanıyıp onu geçeceği mezhebe yönlendirdiğinde, şayet emin olursa ona geçmesi caiz olur...

5- Tüm bunlar, eğer ameli bir müçtehidî taklid etmekle bağlantılıysa ve bir başka müçtehide geçmek istiyorsa böyledir ve onun tercih durumuna ihtiyacı vardır. İster bu delilini bilmediği bir müçtehide tâbi olduğunda delili bilmek yoluyla olsun isterse bu müçtehidin delillerinin taklit etmiş olduğu kimsenin delillerinden daha kuvvetli olduğunu güvenilir bir kimseden öğrenmek yoluyla olsun fark etmez. Ama şayet ameli, herhangi bir meselede bir müçtehidî taklit etmekle bağlantılı değilse ve ilk defa taklit etmek istiyorsa, deliline ve ilmine güven duyduğu herhangi bir müçtehidî taklit edebilir.

Kayda değerdir ki bir meselede taklit ederken, meselenin şartlarının ve rükünlerinin tek bir müçtehitten olması gerekir...Örneğin namaz noktasında, onun şartlarını ve rükünlerini tek bir müçtehitten alması gerekir...Abdest, kıyam ve rükû gibi. Bunların tamamı tek bir müçtehitten alınmalıdır. Yani namaz Ebu Hanife'den, abdest de Şafii'den alınmaz. Bilakis bunların tamamının tek bir müçtehitten olması gerekir. Ama namaz, oruç ve Hac gibi mesele farklı olursa, onun bunların tamamını bir müçtehitten alması caiz olduğu gibi namazı bir müçtehitten, orucu da başka bir müçtehitten alması caiz olur...

6- Yukarıda geçenlere binaen, Arapçayı bilmeyen, kendilerini tâbi kapsamında değerlendiren, bundan dolayı delillerin tercümesini okuyarak buna binaen delil bilmenin yeterli olduğu tâbi hükmünde olduklarını düşünerek bir önceki mezheplerinden bir sonraki mezhebe geçen kardeşler hakkındaki sorunuzun cevabı... Arapçayı bilmedikleri sürece onların vakıası buna delalet etmez. Bundan dolayı mezhebini terk edip başka bir mezhebe geçmesi için tercüme yeterli değildir! Bilakis Arapçayı bilen, kendisine delili Arapça olarak okuyan, onu açıklayan ve bu mezhebin daha tercih edilen olduğunu ortaya koyan güvenilir bir kimseyi tanıyan âmî gibi başka bir tercih haline ihtiyacı vardır...Dolayısıyla ilmine ve anlayışına güven duyuyorsa, o zaman onun bu güvenden dolayı tercih ettiği mezhebe geçmesi caiz olur... **Yani o kardeşler, bir önceki mezhepten bir sonraki mezhebe geçmek istiyorlarsa, Arapçayı bilmedikleri sürece tercümeyi okumaları yeterli değildir. Bilakis onlarda, tercüme ek olarak âmminin tercihlerinden olan tercih halinin olması gerekir.**

Bu meselede benim görüşüm budur. En iyi bilen ve hüküm veren Allah'tır.

Kardeşiniz
Ata İbn Halil Ebu Raşta

H. 15 Cumade'l Üla 1439
M. 01/02/2018

Cevaba, emirin aşağıdaki web sitesinden bağlanabilirsiniz:

<http://archive.hizb-ut-tahrir.info/arabic/index.php/HTAmeer/QAsingle/3849/>